

Dažas ar mediju izmantošanu saistītas pedagoģiskās problēmas un iespējas tās novērst

**Zanda Rubene
Irēna Žogla**

Jautājums par tiešu sociālu kontaktu un komunikācijas nozīmīgumu mācībās, tā savienošana ar tālmācību vai mācīšanos ar e-vides palīdzību kļūst aizvien aktuālāks, pieaugot tehnisko līdzekļu, to aptvertā un plaši pieejamā satura dēļ. Tiešajā sociālās klātbūtnes kontaktā personas ir reāli uztveramas un autentiski pazīstamas, kas daļēji vai pilnībā zūd, mācoties ar tehnoloģiju palīdzību (Bentley et.al, 2015). Atziņai par otra cilvēka/skolotāja klātbūtni mācību procesā ir gara vēsture, tā dziļi sakņojas praksē un izpratībā par kultūrvērtību pārmantošanu no paaudzes uz paaudzi. Šai atziņai pamatā ir cilvēka sociālā būtība un cilvēcisko īpašību veidošanās tiešajā komunikācijā un līdzdarbošanās.

Šī pamatojuma dēļ skolotāji un vecāki tradicionāli apzinās vai vismaz apjauš pieauguša cilvēka klātbūtnes nepieciešamību; savukārt, ja pusaudži izmanto medijus, pieaugušajiem nepatīk vājās kontroles iespējas. Taču tieši šis apstāklis piesaista pusaudžu uzmanību - mediji atbilst viņu patstāvības vajadzībai.

Otra cilvēka klātbūtne e-formāta mācībās ir īpaša parādība – otrs cilvēks/skolotājs nav tiešā klātbūtnē, tātad arī viņa fiziskā, sociālā, emocionālā, intelektuālā klātbūtne un reizē ar to arī atbildība ir reducēta. Tomēr tieši skolotāja klātbūtne, bet savdabīgā, izmainītā formā ir un paliek centrālais pusaudža patstāvības, efektīvas mācīšanās, attīstības, pašaudzināšanas nosacījums.

B.Kervalds (Kerhwald, 2008:90) apgalvo, ka e-formāta mācīšanās piedāvā izcilu vidi mācībām, ja mācību process ir pamatots konstruktīvistu izpratībā par mācīšanās būtību: mācīšanās savieno sevī indivīda garīgos procesus un paplašina sociālo aktivitāti. Pamatojums tam - zināšanu, to būtības un personiskās jēgas konstruēšana notiek darbībā un pieredzē. Starppersonu sadarbība un komunikācija (connectivity) e-vidē ir iespējama daudz variatīvāka nekā klasē viena skolotāja klātbūtnē; kontaktus var brīvi modificēt atbilstīgi attieksmei, prasmei, pārlicēbai – visam, ko pazīstam kā transformējošu mācīšanos. Mācīšanās šādā formātā kļūst nozīmīgi atkarīga no vides, kura nav statiska, bet gan dinamiska, interaktīvu darbošanos veicinoša, atkarīga no pašu šīs darbības subjektu interesēm – maināma tad, kad pusaudzim vajag. E-vidē zināšanu, prasmes, attieksmes pilnveidošana ir atkarīga no katra pusaudža piedalīšanās un aktivitātes.

Skolotāji un arī skolēnu vecāki labi zina e-vides plašās iespējas un nepieciešamību pašam skolēnam to organizēt un mērķtiecīgi izmantot. Tieši šī nepieciešamība kļūst problemātiska, ja pusaudži, skolēni, bērni, nav sagatavoti vai viņiem pietrūkst pieredzējuša cilvēka padoma. Bez ieteikumiem un palīdzības pusaudži daļēji prot organizēt e-vidi un mērķtiecīgi to izmantot savai attīstībai; izvēle ir izteikti pamatota personiskajā nozīmīgumā, kurš mēdz būt reducēts viņa attīstības perspektīvai.

Mācīšanās sadarbībā ar kompjūtera kā medija palīdzību ir efektīva, ja tā balstās uz integrāciju starp pedagoģijas teoriju un tehnoloģiju iespējām pētnieciskā vai konstruktīvisma didaktiskajā modelī. Šis formāts piedāvā plašas komunikēšanas un pieredzes apmaiņas iespējas, kā arī formālo mācību papildināšanu ar neformālām nodarbēm (VPP piedāvā metodiskus materiālus izmantošanai un savu variantu izveidošanai).

Mācīšanās dizaina mērķis šajā formātā ir izveidot artifaktus, vidi un darbošanos vidē, kas rada un veicina tādu praksi, kura iegūst jēgu visai sadarbības grupai (Stahl, et al, 2014:489). Skolotāja uzmanība ir pievēršama izmantotajam medijam, lai pusaudži maksimāli efektīvi izmantotu tā attīstošo potenciālu.

Lai izmantotu formālās un neformālās mācīšanās prioritātes un novērstu iepriekš minēto problēmu, ir jāplāno trīs secīgas pakāpes grupas darba organizēšanai e-vidē:

- a) palīdzēt pusaudžiem izveidot šādu mācīšanās grupu, balstoties uz viņu brīvprātīgu apvienošanos;
- b) palīdzēt strukturēt mācīšanos;
- c) veicināt un atbalstīt grupu darbošanos.

Savukārt formālā un neformālā mācīšanās ir apvienojama ar individuālu mērķtiecīgu līdzsvara vingrināšanu, izmantojot mediju pieejamību. Sociālā vide kā pieredzes pārmantošanas nepieciešamība, kurā darbojas pusaudži un kuru, vēlams, efektīvi izmanto sava līdzsvara pilnveidošanai, ir pārstāvēta divos veidos:

- pieaugušu cilvēku palīdzība veidot sadarbības grupas vai izmantot e-formāta iespējas individuāli (pusaudžiem vēl nepietiek pieredzes);
- sadarboties ar vienaudžiem kaut vai daļēji un epizodiski komunicējot par līdzsvara jautājumiem.

Ilgstošs komunikēšanas iztrūkums nav ne vēlams, nedz arī pusaudžiem patīkams – arī tad, ja kāds vēlas darboties individuāli, tomēr kaut retumis meklē komunikāciju ar sev nozīmīgiem cilvēkiem. Tā ir potenciāla iespēja viņiem palīdzēt.

Nesenos distances mācību pētījumos (Sung & Mayer, 2012) atrodami apliecinājumi šādai nepieciešamībai. Ir konstatēti pieci aspekti, kuri e-formāta mācībās paredz sociālu kontaktu. Tie ir izmantoti, lai apzinātu skolotāja/vecāku līdzdalības iespējas pusaudžu līdzsvara pilnveidē ar mediju starpniecību.

1. Sociāls respekts jeb atzīšanas vajadzība – pusaudzis sagaida atzīšanu ne tikai no saviem vienaudžiem un draugiem, bet arī labprāt pieņem to no skolotājiem un vecākiem, neraugoties uz to, ka viņa vecuma īpatnības

ne vienmēr ļauj viņam atklāti priecāties par saņemto atzinību; vajadzība apliecināt savu patstāvīgumu mēdz aizturēt prieka izpausmes.

2. Dalīšanās ar savu viedokli vai tā aprobēšana ar citiem – vienaudžu sabiedrība var kļūt par šauru, lai saņemtu viedokļu apliecinājumu vai kritiku; vēlme dalīties ar pieaugušajiem un pārbaudīt viedokļa pareizību paver skolotājiem iespēju komunikācijai.
3. Domas atvērtība citiem pārbaudei un novērtējuma iegūšanai – tā ir vēl viena iespēja skolotājiem/vecākiem komunicēt ar pusaudžiem tieši vai izmantojot e-medijus, paplašināt diskusijas tematus.
4. Identitātes meklējumi pusaudžus ved pie pieaugušajiem, viņi vēlas un cenšas būt patstāvīgi, apliecināt pieaugušam cilvēka raksturīgas īpašības.
5. Draudzēšanās vai piederības vajadzība ir iespēja palīdzēt pusaudžiem paplašināt komunicēšanas un sadarbības grupas robežas, kas ļauj paplašināt jaunas pieredzes iegūšanu.

Šīs pusaudžu vajadzības ir pedagoģiski korekti jāizmanto, lai veicinātu pusaudžu līdzsvara pilnveidi, izmantojot e-formāta materiālus un ieteikumus. Vienlaicīgi tā ir mācību formālās un neformālās vides iespēju plašāka izmantošana. Vides paplašināšana un neformāla komunicēšana ar pusaudžiem:

- paver plašas iespējas pozitīviem pārdzīvojumiem, emociju kultūras veidošanai, humoram, kas savukārt palīdz pusaudžim atvērties ne tikai vienaudžu, bet arī pieaugušo klātbūtnē;
- interaktīva komunicēšana ir laba iespēja izteikt piekrišanu, nepiekrišanu, viedokļu nianses un citu viedokļu atzīšanu, izteikt ieteikumus citiem un vienlaicīgi pārliecināties par savas rīcības pareizību;
- saliedēta viedokļu un pieredzes apmaiņa nostiprina sadarbību, savstarpējas attiecības kā starp vienaudžiem, tā starp pusaudžiem un pieaugušajiem, kas mūsdienās bieži vērtējams kā deficīta parādība;
- pieaugušo iespēja runāt par saviem pārdzīvojumiem, par savu pieredzi daudzu jautājumu atrisināšanā, lai apliecinātu pusaudžu iespējas un viņu pūļu efektivitāti ilgtermiņā.

Galvenās pedagoģiskās stratēģijas līnijas skolotāju un vecāku palīdzībā pusaudžiem pilnveidot savu līdzsvaru, iegūt/atgūt/saglabāt un uzturēt labizjūtu ir:

- korekti, ar respektu pret individualitāti atbildēt uz viņa vajadzībām,
- izmantot pieaugušo cilvēku pieredzi un pedagoģiskās iespējas viņam palīdzēt.

Literatūra

- Bentley, K.J.; Secret. M. & Cummings, C.R. (2015). The Centrality of Social Presence in Online Teaching and Learning in Social Work. *Journal of Social Work Education, Vol.51, Nr 3.*
- Kerhwald, B. (2008). Understanding Social Presence in Text-based Online Learning Environments.

Distance Education, 29, 89-106.

Stahl, G., Koschmann, T. & Suthers, D (2014). Computer-supported Collaborative Learning: An Historical Perspective. In R.K.Sawyer (Ed.). *Cambridge Handbook of the Learning Sciences* Cambridge University Press, 2nd ed., pp. 479-500.

Sung, E., Mayer, R (2012). Five Facets of Social Presence in Online Distance Education. *Computer in Human Behavior*, 28, 1738-1747.